

UNITÁRIUS KÖZLÖNY

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTÉSÉRE

Kiadja:
A DÁVID FERENCZ-EGYLET.

Szerkeszti:
Dr. BOROS GYÖRGY.

Előfizetési ára: 2 k. 40 fillér. Egy szám ára:
24 fillér. Egyleti tagok, 5 évi kötelezettség-
gel, egy évre 2 koronát fizetnek.

Minden pénz Gálfi Lőrincz egyl. pénztár-
nokhoz küldendő Kolozsvárra. — Hirdetések
jutányos árban fölvetetnek. — Kéziratokat
nem adunk vissza.

A szerkesztő asztaláról.

Ezelőtt négy évvel az oroszok hatalmas cárja a világ szemét magára irányozta volt és egyenesen a béke angyalának, az újkor megváltójának nevezték, mert a hágai békekongresszusnak ő maga tett indítványt a béke érdekében. A folytatás az lett, hogy a világ egyik legvéresebb háborúja kitört, az orosz és a japán között, s a japán érthető szavakkal ezt mondotta a nagy cárnak Mandsuriában Portarthurnál: »körmöd varga«; mert a cár sok olyant tartott magáénak a mihez nem volt semmi jussa. Magyarország 48-ban ugyanezt mondotta volt Ausztriának, de Ausztria most nem fizette vissza a cárnak azt a kölcsönt, amelyet akkor a magyarok vérével pecsételt meg. Hálátlan a világ.

*

Rákosi Viktor az Elnémult harangokban annyi igazságot írt össze a magyar nép siralmas helyzetéről, hogy aki elolvassa szíve könnyekre fakad fájdalmában. Rákosi azt írja le, ami Erdélyben ezernyi ezer helyen megtörtént. Egy s több magyar család kihalt, vagy elszegényedvén, kiköltözött a falujából. A helyét elfoglalták az oláhok. Az oláh szomszédtól megtanulták az oláh szót, az oláh erkölcsöt, s a magyar nagyatyák helyén már csak oláhu tudó magyar unokák maradtak s ezek, ha felnőttek kiszorították az utolsó családokat s az egész község rövid száz év alatt oláh lett, s akkor aztán a harangot hiába húzta az utolsó harangozó, mert nem jött a templomba senki, ő is élettelenül ott maradt a harangláb alatt, hogy a harangot se huzza senki. Ma is még sokan vannak ebben az átalakuló állapotban. Az apa magyar, de a gyermeke játsziségből oláhu tanul, s a mikor a szomszédal van, csak oláhu beszél és azután ő is elvész.

Addig ébredj öntudatra a míg el nem szakad a harangkötél te s mind az a kire család, vagy egész nyáj őrizete van bízva.

*

November hónapban tán az összes Dávid Ferenc-egyletek hozzá fogtak a munkához. Ez a nagy terjedelmű munkásság jótékony és felemelő, már csak terjedelménél fogva is. Képzeld el mindenki, hogy nemcsak a budapesti templomban, nemcsak a kolozsvári díszteremben, hanem az Aranyos, a Maros, a Küllő, Gagy és Nyikó, a Homoródok és Olt mellett, tehát egy időben tizenkét vagy még több helyen a legjobb emberek fáradoznak azon, hogy embertársaiknak, barátaiknak valami tanulságot, de mindenestre szépet, hasznost és maradandót mondjanak. A szívek megmozdulnak, szeretet foglalja el a gyűlölet helyét, melegség gerjed a rideg közöny rétegei közül. Úgy tesznek az emberek mint hajdan Mózes a pusztában: a száraz sziklából élő vizet fakasztanak. És ne gondoljuk, hogy csak a felolvasók, vagy csak az elnökök számíthatnak sikerre: a szavalónak és az énekesnek, s bizony még a rendezőnek és a néma résztvevőnek is van szerepe. Egyik is, másik is, mindenik gyakorol valamely jó hatást.

*

A szelid lelkű ev. pap, Grátz Mór elhunyt, s temetésén a kolozsvári összes papok összegyűltek. Szomorú, de nagyszerű találkozó volt. A bánatban is örvendett mindenki, hogy a három protestáns egyház emberei szolgálnak s a többi papi díszével emeli a gyász hatását. Milyen felséges dolog lenne, ha ezt megcselekednék akkor is, amikor nem temetni kell a halottat, hanem feltámasztani az élőket. Mennyi erő van az egységben, még ha nem is egy akolból kerülnek össze a munkás kezek!

Ima Dávid Ferenc halálának emlékünnepe.

Kezdet és vég hatalmas Ura, nagy Isten! Ki felette vagy a végeesség szűkkörének! Végtelen szellemed áthatja a világokat, őrzi a múltat, alkot a jelenben s igazgatja a jövőndő útait.

Örök Bölcsesség! ki ott vagy s működöl a lélek küzdelmében, látszólagos bukásában s győzelemre juttatod az igazságot. Végtelen Hatalom! ki egy pattanó szikra tüzéből gyújtás láng-oszlopot, melynek fénye elolthatatlanul ragyog s megvilágítja a szabad szellem fejlődési útját a messze jövőben! Mennyei Jóság! ki csapásokkal, nehéz keresztel sújtasz, hogy így megmegerősödvé a vészben, a viharban, győzhessünk a földiség

korlátain, követve a szellem szabad röptét a felvilágosodás szárnyain . . .

. . . Szent érzelmek közt borulunk elődbe e napon. Hála és öröm érzések közt mutatjuk be áldozatunkat a hit, az isteneszme győzelmének ez örömműnnepe. Eljöttünk, hogy halála felett elmélkedjünk s társalogjunk a te igazgató s vezérlő szellemeddel! Eljöttünk, hogy lássuk az életet s lelkesedjünk magasztos példáján; hogy lássuk a végpercet, hogy bánkodjunk, hogy szomorkodjunk az elmúlás fájdalmain s az ember bűnös vakságán; hogy gondolkozzunk, megállva a romok felett, melyekből új eszmék áradata terjedt szét újjászülni s meghódítani az embervilágot.

. . . Mint jött az ismeretlenség homályából világosságot gyújtani az emberi lelkekben! Magas, fenkölt homlokán az ég villáma trónolt, szemeiben a lelkesedés tüze égett, míg ajkairól a jellemerő lövelte szét sугaraít . . . Félelem nélkül mondja ki a nagy igazságot:

»Az Isten egy s megoszthatatlan Isten — másképp nem vallhatom!« S midőn látja, tudja, érzi, hogy lenn a nép sötét, lelki vaksága, fenn a nagyok irigysége, féltő boszúja a végpusztulás zivatarát támasztja ellene, legyőzi önmagát, az embert, királyi szék helyett Golgothára megyen, hogy éljen a »hiteszme!«

Nagy Isten! kinek nagy gondolataid beláthatatlanok, útaid végére mehetetlenek, mindez a te munkád! Oh adj világos értelmet, hogy ezt megérteni tudjuk, hogy halálában feltámadt eszméinek diadalát ünnepeljük!

Légy áldva, hogy nem engedted vezér nélkül elveszni a kicsiny serget, hanem adtál egy örökké élő vezérszellemet . . . Nem idézzük fel a multak rémes árnyait, a jövő int, a világ a miénk . . . Csak Te segíts, csak Te légy velünk, ha küzdünk, ha erős kísértések legyőzéssel fenyegetnének jó törekvéseinkben, az igazság, a lelki szabadság védelmében . . . add belénk az erőnek lelkét, hogy diadallal vehessük fel a harcot.

»Hadd riadjon a harc. Csak lobogjon e láng,
Az ő eszméinek tűzét hullatva ránc!«

Támaszd fel lelkünkben, oltsd szívünkbe rendíthetetlen erős hitét, szilárd akaraterejét, hogy nyomdokit híven követhessük, hogy a miképp ő élt és cselekedett, mi is aképp éljünk és cselekedjünk, nemcsak, hanem ha kell épp úgy meghalni is tudjunk az igazságért, hitünk és eszméink jövődó győzelméért: ezekben kérünk, hallgass meg

Mi atyánk . . . Amen.

Györfi István.

Emlékezünk Dávid Ferencre.

— Megnyitó beszéd a Budapesti Dávid Ferenc Egyletben. —

Tartotta: **Ürmössy Miklós** elnök.

Felolvasó üléseinket — azt hiszem — nem nyithatjuk meg magasztosabb érzellemmel, mintha megemlékezünk nagy vallás-reformátorunkról, kinek dicső nevét zászlonkon hordozzuk.

Szívünk vallásos kegyeletének és mély hódolatának virágaiból fonjunk koszorút Dávid Ferenc sírjára és lelkünk gondolata — az emlékezet szárnyain — szálljon el e napon, mint halálának évfordulóján Déva várának romjaihoz, melyeknek mőhlepte kövei alatt alussza örök álmait ő. S bár sírját nem ékesíti emlékszobor, de felette virraszt a halhatatlanság Geniusza, kezében az örök világosság szövéténekével hirdetve az ő szent emlékét és eszméinek örök életét!

Mert szent marad az emléke annak: ki az eszmékért, melyeket hirdet és amelyeknek hisz diadalában, életét áldozza.

És örök az életük az oly eszméknek, melyeknek fényét, erejét és a bennök rejlő igazságokat az idők folyása s a kor-szellemek átalakító hatása nemhogy eltompította volna, de sőt még ragyogóbbá, még impozánsabbá teszi azokat!

Az eszméknek, melyeket Dávid Ferenc hirdetett, azért van ma is oly hódító erejük, mert ő azokat első sorban is — hogy úgy mondjuk — az emberi szellem organizmusához viszonyította. A vallás alapigazságait az élő emberi lélekre és értelemre bazirozta. És amint az emberi lélekről elismerte a folytonos haladás és fejlődés képességét —, ezzel elismerte a vallás fejlődésének szükségszerűségét is. Egyszóval: Dávid Ferenc, a szerves élet fejlődésének nagy törvényei alá helyezte az ő egész vallás-erkölcsi világát, míg ezzel szemben, mint tudjuk, a vallási orthodoxia az isteni kinyilatkozás tanával, a dogmák vasabroncsai közé szorította a hitelvi meggyőződéseket.

Igaz, hogy voltak vallás-alapítók, kik e vaskorlátokat áttörve, a lelkiismeret szabadságát elismerni kezdték. De ezek is csakhamar, az emberi lélek e szent jogát örök időkre kötelező hitcikkelyekkel bátyázták körül.

Mi azonban az igazság szavával hirdethetjük, a hiteshmék fejlődésének történetére hivatkozva: hogy az összes vallás-reformátorok között, Dávid Ferenc proklamálta legelőször a hitélet terén a lelkiismeret teljes szabadságát és a gondolat, az eszme, a meggyőződés szabad fejlődésének, haladásának fenséges ideáját!

Ezzel biztosította ő vallásának az örök fejlődés képességét! És ezért nem szárnyalta túl az idők folyása Dávid Ferenc val-

lását. Nem szárnyalta tul, de sőt korunk szelleme most kezdi még csak igazán megérteni az ő eszméit, midőn a modern gondolkozás mindinkább a pozitivizmus hatása alá kerül s midőn Spencer »evolutíó«-féle tana mindinkább érvényre jut az egész tudományos világ felfogásában.

Valóban lelkünk ethikai értékét és nemzeti büszkeségét emeljük azzal, ha e tüneményes lángszellemről — melyet magyar föld adott a nagyvilágnak — a hála mély kegyeletével emlékezünk meg. És ha anyagi erőnk hiányában még most nem is emelhetünk neki oly szobor-művet, mely méltó lehetne az ő dicső, nagy emlékéhez, azonban az országban levő Dávid Ferenc Egyletek egyesült áldozatkészségére vár, hogy születésének 400-ik évfordulójára, — mely pár év múlva lesz — irodalmi emléket emeljenek neki azáltal, hogy azon időre, újból megírassák és kiadassák életének és reformátori működésének történetét, még pedig műveinek oly széles kiterjedésű ismertetésével, mint például Luther Márton életének megírásával teszik épp most hitfelei. Vagy esetleg kisebb alakban és népszerű nyelven jelenhetnék meg nagy egyházalapítónkról egy ily munka, hogy a nép alsóbb rétegei is élvezhessék azt.

Azonban ily akció megindítására, első sorban is a kolozsvári anyaegylet levén illetékes, tőle várjuk a kezdeményezést. Bennünk meg lesz a készség és buzgalom egy ily eszme támogatására.

Ezzel t. hölgyeim és uraim szívem mélyéből üdvözlöm Önöket! S azt hiszem, megengedik, hogy mindnyájunk nevében, külön is üdvözölhessem nagytiszteletű Józán Miklós esperes-lelkész urunkat, amerikai útjából való hazatérése alkalmából! Ő hívatva lesz, mint élő tanú bizonyágot tenni nekünk arról, hogy túl az Óceánon is élnek, terjednek és izmosodnak a népek lelkében azok a fenséges eszmék, melyekért ami Dávid Ferencünk — századokkal előbb már — mártyr-halált szenvedett. S bizonyágot fog tenni arról is: hogy az Unitárizmus mindinkább ama nagy kulturmisszió teljesítésére van hívatva, hogy vezetője és irányítója legyen a keresztény világ szabadelvű mozgalmainak!

Az emlékezés napján.

Elnöki megnyitó tartatott az »Unitárius Papnövendékek Önképzőkörének« 1907. november 24-én tartott Dávid Ferenc díszgyűlésén.

E napot az emlékezetnek szántuk, nagy és magasztos emlékeknek! Hitünk dicső mátyrjáról, nagy Dávid Ferencről akarunk emlékezni. 328 éve már, hogy hitéért vállalt vértanú keresztet,

328 év annyi nehéz szenvedése és annyi keserű fájdalma nehezedik már ismeretlen sírjára. Mi sok idő, még az évmilliók sorában is, *de vajmi kevés arra, hogy az örök enyészet sírjába nagy igazságokat temethessen.* 328 év elég sok idő arra, hogy a szenvedések tűzpróbáiban meggyötörje a gyöngé emberi testet; *de vajmi kevés arra, hogy kiölje a kebelből a szabadságra törekvés nemes, isteni vágyát!* Kevés! Hisz ő maga is — bár remegő kezekkel — de lelke erős hitével írja börtöne sziklafalára: »Semmisem fogja az igazságot útjában föltartóztatni!«

Semmi sem! Mert bár

»Messiás minden nagy eszme,
Amelynek kész a Golgotha;
Bár Judás utódi élni fognak
Még évezredekben talán,
De az elárúlt eszme fölkél
A harmadik nap hajnalán.
A sír alól, börtönfenékről
Kitör a szárnyas gondolat
S kivívja fényes győzedelmét
A föld felett, az ég alatt!
A Golgothákon a keresztek
Hiába fognak állani —
Föltámadnak, beteljesülnek
A Messiások álmai!«

Beteljesülnek.....oh hitünk dicső bajnoka, nagy Dávid Ferenc, rólad emlékezünk! Nem — mert birtad a teljes igazságot, de mert nagy lelked mindig azt kereste s benned ezért *tiszteljük az igazságra törekvés dicső és magasztos eszményképét.*

Lelkünk nemes ideálja a *hitzabadság*, ezért idézzük föl mindig és újból dicső emléked, kinek lelke mindig szabadon szárnyalt a lélek birodalmán.

Mit *igazságnak* ismerünk meg, halált megvetve követni akarjuk, ezért emlékezünk rólad nagy halottunk s *hited fönséges erejét, lelked magasztos győzelmét* csodáljuk gyászos Golgothádon.

Emlékezzünk hát róla, mert méltó ő az emlékezetre! Emlékezzünk....a dévai várról....hitünk nagy hősről, nagy Dávid Ferencről!

Taar Géza.

Dávid Ferenc.

A papnövendékek Dávid Ferenc díszgyűlésén tartott felolvasás,
tartotta: **dr. Boros György.**

Mt. hallgatóság!

Az az ifjúság, amely önöket erre az órára egybehívta, engemet arra kért föl, hogy díszgyűlésük főtárgyáról, Dávid Ferencről tartsak felolvasást.

Merjem-e hinni, hogy önök érdeklődnek Dávid Ferenc iránt? Hogy kíváncsiak tudni, ki volt Dávid Ferenc, az a nagy-szerű szónok, akinek egy beszédére tért át Kolozsvár városa az unitárius hitre?

Szabad-e ma a múlt idők avult, poros lapjait forgatni és meghallgatásra is számítani, ma midőn ezelőtt néhány héttel egy országra szóló nagy gyűlésen a modern szónokok a multról és a történelemről nemcsak lekicsinylőleg szóoltak, hanem azt mondották, hogy a történelem olyan mese, amelylyel foglalkozni nem érdemes.

Tanácsos-é olyan emberek emléke fölött időzni, a kiknek minden gondolatuk, egész lényük a láthatatlan Isten és a meg-feszített Jézus Krisztus után való keresésben, dicsőségük hír-dezésében, és a népnek és a főneméseknek, a királynak és min-denek szívének feléjük fordításában tölt el? Érdemes-e szellőztetni nevét és munkálkodását azoknak, akik a mai kor embereihez mérten, mondhatni, semmit sem tudtak a természet törvényeiről?

Hát ezek a kérdések engemet nagyon zavarnak, de azt hiszem, csak azért, mert midőn gondolataimat papírra tettem, akkor nem vettem kellő figyelembe, hogy akik ide fáradnak azokat valamennyire érdekelni fogja ez a név, a Dávid Ferenc neve. De immár kijelentem azt is, hogy ez a név jogot tarthat a legmodernebb, a legvilágiasabb ember figyelmére és tisztele-tére, mert Dávid Ferenc a XVI-ik száz 60-as és 70-es éveiben éppen olyan merész reformator volt a vallás és hittudomány terén, mint Newton a természettanban, La Place a csillagászat-ban, De Cartes, Spinoza, Kant vagy Hegel a filozófiában, Strauss és Renan a theológiában, Spencer a sociológiában.

Ma mindenki dicsőíti a szabadsajtó határtalan előnyeit. A XVI-ik százban rajongással vették körül a gondolkozás és hit szabadságéért küzdő férfiakat. Az 1568. évi januári tordai ország-gyűlés, melyen törvénybe iktatták a hitszabadságot, vagyis hogy kiki azt a vallást kövesse, amelyet meggyőződése szerint legjobbnak tart, semmivel sem kisebb, mint az 1848-iki, amelyen a népszabadság, jogegyenlőség és sajtószabadság mondatott ki. Az 1568-iki nagyobb, mivel az egész világon magára állott,

kizárólag a magyar nemzet, s ebben is csak a kis Erdély tulajdonjoga volt.

Es ennek a roppant nagy és dicső vívmánynak főharcosa, szónoka Dávid Ferenc volt, Dávid Ferenc a reformator.

Nem képzelhetem tehát, hogy bárki is megtagadhatná ettől a névtől a tiszteletet és hódolatot akár hívő, akár nemhívő, akár a kereszt előtt hajol meg, akár a bibliáért rajong.

A reformator az újulást óhajító kor lelkiismerete. Gondolatai a messi jövőben szárnyalnak, akarata a lába alatti göröngyöket mozgatja. Szívében oly bátorság van, amelyet a viharok csak növelhetnek, de ki nem irthatják. Ő csak azért a jelen embere, mert attól a fizikai korlátoltság miatt nem válhat el. A reformatornak sem gondolatait, sem tetteit nem szabad kora mértéke alá állítani. Azokat csak egészen új szerkezetű eszközökkel lehet fölismerni. Azokat csak akkor lehet igazságosan megítélni, a mikor már kellő távolságban állanak tőle az emberek.

A Dávid Ferenc és általában, a reformáció megértésének és méltánylásának a kora a XIX-ik száz közepén kezdődött. A francia forradalom körüli ötven év is éppen csak reformáció volt, tehát nem lehetet ítéletre hívott. A XIX-ik száz közepén kezdődött időszak a nyugodt megfontolás a visszatekintés ideje, s ámbár most újból forrongó parázson járunk, erős meggyőződéssem, hogy elmélkedésre, szemlélődésre is jut időnk s van kedvünk is. Látom én, hogy jól esik az embereknek, ha belepillanthatnak az idők lelkébe. Látom én, hogy soha sem volt nagyobb a nemzeti és szellemi hősök iránti tisztelet, mint most. Ez azt mutatja, hogy a mi korunk növeli a fogékonyságot tisztítja az érzéket s finomítja az érzést s egyben a nyugodt türelmet is.

A ki a nagyoknak csak túlzásait, a reformatoroknak csak bukását látja, ne üljön birói székbe. Csak hasonló lelkek értik meg egymást.

S még egyet legyen szabad megjegyeznem. A ki irigylis a mások babérjait vagy félti a magáét, vonuljon vissza a küzdők közül, mert minden nap új sugarakat szór szét, s az új könnyen lehet erősebb és melegebb az előbbinél, mert ez fölhasználta az előbbinek fényét is, melegét is.

Általánosan szólva: mindenki legyen tisztában azzal, hogy a mindig mozgó földön soha sincsen megállás, legfennebb erőtgyújtó pihenés. Az oceáni hajó fülkéiben ezer ember nyolc órán át mélyen alszik, éppen mintha földre épített házukban volnának, de a hajókormányos éberén irányítja a nagy alkotmányt. A nap nem azért vonul el ideig-óráig, hogy a hátrahagyott sötétséggel tétlenségre kárhóztassa az erőket. Ellenkezőleg. Módot nyújt az anyagcserére, az elemek rendeződésére, az álomra,

melyben régen is, most is gyakran megjelennek az úr angyalai, hogy tudtul adják az üzenetet, mely az egész népnek öröme léssen.

A sötétség ellen küzdő reformator mindig az egészé. Rendesen megtörténik, hogy nevééről új sektát keresztelnek el, de ő tényleg mégis sokaké, mindenkié. Senki sem él önmagának, senki sem lakhatik kínai falak mögött. Közös a föld, közös a szellem s közös az ég istene is mindnyájunkkal, de csak akkor és anynyiban amennyiben elménk fölfogja, szívünk átérezzi s ezek alapján megtaláljuk helyünket a mindenség nagy tömegében.

Az ember nagyon sokban hasonlít az állatvilág tagjaihoz, de egyben csak önmagához hasonlít s Istenéhez, abban, hogy előtte a múlt nincsen elzárva s a jövő nyitva van. A múlt ma sokkal érdekesebb, mint tegnap volt, s minden lépéssel nő az az értéke, mert jobban látjuk rétegeit, hívebben megtudjuk bírálni indító okait és érdemek szerint méltathatjuk vezető embereit.

A mult cselekedetei nem lehetnek oly roszak, jellemei oly hibásak, hogy a tiszta szemmel néző ne tudna találni valamit, ha nem is védelmekre, de megmagyarázásukra. A XVI-ik száz reformációja nagyon sok romlást okozott, mert a középkorban fölállított várfalak mögé csak úgy tudott bevilágítani, ha réseket tört bennök. A XIX-ik százban csak úgy lehetett megvalósítani a népszabadságot, hogy a nemesi osztály előjogait föladták. A magyar nemesség jól tudta, hogy a nemzet érdeke parancsolja, hogy lemondjon jogairól, mert csak egységes és mívelt magyar nemzet állhatja meg helyét Európa népei között.

Csak a XX-ik száz embere jutott el a műveltségnek arra a fokára, hogy a vallás kérdéseiben is türelemmel és érdeklődéssel meghallgatja az egymással homlokegyenest ellenkező nézeteiket. Csak a magyar jellem tudott oly erős lenni a XVI-ik százban, hogy a hitszabadságot törvénybe iktatta és a reformáció három árnyalatának: a lutheranusnak, reformatusnak és unitáriusnak egyenlő jogot biztosított a katolikussal.

A küzdelem és az erős harc is nem hiányzott, de soha sem csapott át abba a vad dúhbe, a melylyel Olaszországban a reformok híveit egészen elnémították, Franciaországban a huge-nottákat teljesen kiirtották.

Rendkívül gazdag új jelenetekben mindenik esztendő, s 1555-től 1579-ig, tehát huszonöt esztendő alatt semmi sem oldódott meg Dávid Ferenc nélkül. Szónoki nagy ereje, rendkívüli tudása és páratlanul erős vitatkozó tehetsége vezérszerepre utalták, s reformátori szelleme és lutheri bátorsága nem engedték, hogy a középuton megálljon.

A hitújítást először egyházi szertartások külsőségeiben kel-

lett véghez vinni. Ez volt a Luther műve s ennek érdekében harcol Dávid Ferenc. Midőn már a mélyebben fekvő, elvi jelentősü hittani kérdésre, az urvacsora kérdésre kerül a sor, a sweizi nézet apostola, mert a józan fölfogásnak s a biblia tanításának is jobban megfelel, hogy az urvacsora jegyei a Krisztus testére és vérére csak emlékeztetők s nem annak valóságos tartalmazói.

Talán nem vétek hallgatóim izlése ellen, ha egy pár szavát idézem eredeti nyersségében: »Az Antikrisztus a mi idvezítő Jézus Krisztusunkat annyira letapodta, hogy a bűnnek bocsánatában többet tulajdonított az egyéb teremtettt állatoknak, hogynem mint a mi érettünk meghalt és feltámadott Jézusnak.« (Rövid magyarázat.) Ismét azt mondja, hogy »a menyből levette és a kenyérbe tette«.

Az első szól a pápa ellen, akinek székhelyét az előtt száz évvel Clemangei párisi r. kath. pap Babylonnak s a reformatorok magát a pápát Antikrisztusnak, vagy a Krisztus ellenfelének nevezték. Ezzel Dávid Ferencz szól a katolikusok ellen, a másikkal a Luther követői ellen s azután hasonlóan szól a Kálvin hívei ellen, mert azok megelégedtek az urvacsora egyszerűsítésével, ellenben megmaradtak a pápa hívének, aki a Jézus Krisztust néha sokkal jobban tisztelte, mint az Istent, »mert még a neve említésére is térdet hajtattott, kit (mit) az Atya-Istennél soha sem mívelt«.

Olyan ez a reformatori munka Mt. hallgatóság, mint az építész munkája. Emlékezzünk vissza, mi folyt ezelőtt néhány évvel, az akkor Torda- most Egyetem-utcában, midőn a mostani díszes egyetemi épületet akarták építeni. Azt a régi, hatalmas nagy házat, a melyben az erdélyi főkormányshék jó és rossz napjait élte, lebontották és széthordották. Sokan kérdeztük mire lőn e nagy kár, de az egyetem, tehát a tudomány érdeke előtt megkellett hajolni.

Dávid Ferenc azért tartotta szükségesnek az egyházakban gyakorolt dolgokat megváltoztatni, hogy visszatérhessen a bibliához: »Elég a mi idvességünk utjának megkeresésére a próféták, evangelisták és apostolok írása«. Gyönyörűsége és mennyei étel az evangelium a hívekneknek szívökben, kihez, ha valaki hozzáteszen valamit, méreggé válik mindgyárást«.

Dávid Ferenc így magyarázza meg az ő föladatát: Miután Luther és Kálvin elvégezte a maga dolgát, most a fundamentumra jutott a dolog »melyeket a Kegyelmes atya egyebek által épít fel, hogy elromoljanak a hamis istenek«.

Én csak a Dávid Ferenc szavait idéztem, de hozzá tehetem, hogy az ő beszéde nagyon szelid és mérsékelt beszéd a kor-

társaké mellett. Bizony nem való a nagy nyilvánosság elébe az a mérhetetlen mélységű szidalom és káromlás, a mely össze van halmozva az akkori írók munkáiban. Elég volna csak azt hallani, amit Melius Péter Dávid F.-nek egykori jó barátja, de azután a háromságtan miatt kérelmelhetetlen ellensége, a Sámuel és királyok könyve fordításában írt.

Dávid Ferencz erre a túrelem és szelidség hangján válaszol: Miért hogy én is az Istennek hívei közébe számláltattam az Atyaistennek kegyelmességéből a Krisztus által, tartozom én is ezzel, hogy az én Krisztusomról vallást tegyek és megmutassam, hogy én távol vagyok minden emberi vélekedéstől és káromlástól, mellyel az én idvezítő Krisztusomnak az ő tisztességét megkisebbitették, sőt inkább nyilván legyen, méltatlanul vádolnak engemet az én ellenségeim, kik az kiáltják, hogy én a Krisztus istenségét tagadom. Szépithetik dolgokat, vethetik conciliumokat, atyákat elő, bizonyonnyal sokkal nagyobb pajzsom vagyok énnekem, tudniillik a concilium, melyet a szent apostolok tartottak, az szent profétáknak és apostoloknak írásai, melyeket én követek a Jézus Krisztus felől való magyarázatban, kiknek sokkal nagyobb méltóságok van, hogysem mint az ő conciliumoknak, az atyák írásának«.

Dávid Ferenc vaskos kötetben magyarázza, hogyan kell érteni a Krisztus istenségét. A biblia számtalan sokféle kifejezése olyannyira ellentétesek, hogy e nagy elme is zavarba jő miattak s azt írja: »mondom és vallom az *írás folyása* szerint, hogy igaz és bizony isten a Krisztus; noha az ő istensége és mindene az atyától nagyon.« Nem lehet félreérteni, mire gondolt, mert ugyanott így folytatja: »Pharaó hatalmáért Egyiptom istenének nevezetetik, mennyivel inkább, kinek mennyen és földön hatalom adatott. Cirus istennek nevezetett, hogy népét felszabadította, mennyivel inkább Krisztus, ki a népnek testi és lelki szabadságot adott.«

Mi a magyar költők nyelvén félisteneknek mondjuk azokat a nemzeti hősokeket, akik vért s életet áldoznak a hazáért.

Dávid Ferenc elérte, hogy hatalmas szónoklatára 1568-ban a tordai gyűlésen kimondották, hogy a vallásban szabadsága van mindenkinek, hogy választhasson és azt követhesse, amit szíve szerint legjobbnak tart. Ez a magyar faj dicsősége, ez az, amit csak a XIX-ik száz magyarjai tudtak általánossá tenni a vallás szabadgyakorlatáról alkotott törvényben.

Éppen olyan eszmeharc indult meg azóta, amelyen volt a Dávid diadalai után. Akkor elég volt a fejedelmváltozás, a Báthoriak trónra jutása, hogy a szabadelvű törvény kerete megkötessék és Dávid Ferenc a Krisztus nem imádása miatt bör-

tönbe vetve haljon meg. Csak nem régiben megesett, hogy a sajtó szabadságát békóba verték, de most más világot élünk. Most a zsarnokság számára nincs kedvező levegő.

Akkor Dávid Ferenc a nép ezerei válláról itt a mi kedves városunkban kihirdeti és megalapítja az új vallást, mely az egész népé, a melyet megért, megszeret, szívébe rejt és vérével oltalmaz háromszáz év alatt Erdély csodás elméjű és fölvilágosult lelkű népe. Akkor eljűtottak ahhoz, hogy legnagyobb vívmány, ha a Jézus Istenhez hasonló embernek mondatik; ma már ott vagyunk, hogy minden embert Jézus testvérének mondhatunk, mert minél tökéletesebb bennünk az emberi, annál közelebb van hozzánk az isteni.

Ha összehasonlítom a Dávid Ferenc korát és pályafutását a miénkkel, azt látom, hogy az volt az alapkö, amelyen ennek az épülete fölemeltetett. Az ős zsidó fölfogás a tizparancsolatban azt mondja: meglátogatom az atyák vétkeit a fiakban ezerízígen, én a mai kor szelleméből ezt olvasom ki: látom az atyák erényeit a fiak cselekedeteiben, de figyelmeztetem őket, hogy ha a törzsök szent, az ágak is szentek. Ne feledkeztek meg az örökség szentségéről. Az ős magyar mentén necsak az arany-sűjtást, se a boglárokat nézzétek, amelyeknek zálogházi értékük van, hanem a mente szövetét is, amelyen látszanak a kardvágás nyomai, a hazáért omlott vér foltjai.

Ti ifjú barátaim, akik a Dávid Ferenc emlékének ünnepet rendeztek, ismeritek az ő jelszavát: a hit Isten ajándéka, mi mt. hallgatóim, vigyük tanúlságúl e helyről, hogy a Dávid Ferenc hite olyan isteni ajándék volt, a melyért nem volt elég martírrá lenni, hanem a melynek szövétnekénél látni kell és haladni lehet előre.

A Budapesti Dávid Ferenc Egylet.

November 16 án este 6 órakor tartotta őszi megnyitó felvasó ülését a Budapesti Dávid Ferenc Egylet. Nagy reformátorának emlékére úgy a magas szárnyalású ima — melyet *Pethő Kálmán* segédlelkész mondott — mint *Ürmössy Miklós* min. tanácsos nagyszabású elnöki megnyitója e kiváló szellemű hitújító: Dávid Ferenc alakjával és a mai kornak megfelelő eszméjével foglalkozott.

Hosszabb szabad előadást *Józan Miklós* esperes tartott, ki most érkezően meg amerikai útjáról, bőven és érdekesen referált a bostoni szabadvallásos kongresszusról, mely mintegy

bepillantást nyújtott a jövő türelmes és egymás eszméjét megbecsülő egyetemes vallásosságába. Rendkívül érdekes volt, amint az előadás egymás után vázolta az érdekesebb beszédeket, melyek mind az egymás eszméjét megértő és kimagyarázó vallásosságnak voltak szószólói. Különösen megható volt, amint egy néger lelkesedését festette le, ki a kongresszus megnyilatkozásában édes anyja régi imájának — mely *Lincolnért* és a *szabadságért* szólt — meghallgattatását vélte megérni!! Az eljövendő emelkedett és szabad korszakot jelképezte az az elmondott amerikai tapasztalat is, mely szerint *Kolumbusban* egy templomban, *együttiesen* tartja a három protestáns felekezet az istentiszteletet, felváltva énekelve a különböző zsoltárokat.

A felolvasó ülés érdekességét csak növelte *Kertész Tília* énekművésznő szereplése, ki *Ürmössy Gyula* gyönyörű egyházi énekét és egy *Grieg* dalt énekelt mély hatást kelteve.

A nagy és díszes közönség között örömmel láttuk ismét a lutheránusok egyik nagy férfiát: *Zsilinszky Mihály* v. b. t. tanácsost, ki gyakori vendége szabadelvű templomunknak.

A jövő felolvasó ülés december első felében lesz megtartva, mikor is valószínűleg dr. *Masznyik Endre*, a pozsonyi evang. theol. akadémia igazgatója — egyházunk és együletünk nemes barátja — fog előadást tartani »*Az új társadalom*« címen. Adja az Isten, hogy ez *közeli előhírnöke* legyen a várva-várt fordultnak!

P. K. F.

Karácsonyi gondolatok.

Az ifjú olyan képet fest szíve lapjára, amelyet soha sem látott, s mégis mindig rohan utána, mert azt hiszi, hogy megtalálja. A keresztény szíve olyan Jézust fest a vászonra, amelyet csak ő látott lelkében, de neki az a szerencséje, hogy a képe látható s mások is, talán nagyon sokan magokévá teszik s a képe egynémelyek lelkében megrögződik s munkája ereje megkapja a jutalmat.

A Jézus-képek nagy legiójában nem könnyű választani, de a Munkácsió magyar ember előtt mindig számíthat tiszteletre, a mivel a művészt jutalmazzuk, szeretetre, amivel az »igaz embert« szeretjük. A nagy tragédiából három megrendítő jelenetet állított a világ elébe a nagy művész. Ej, ha az élő és munkában foglaltos Jézust, a világ újrateremtőjét, az emberek barátját, a jövő nagy teremtőjét, az igazi munkást láthatnók a Munkácsy ecsetéből! A 20-ik száz hívőjének nem a keresztlen levő, nem is a

bíró előtt álló, nem is a gyászba borult Jézus kell, hanem a győző, az aki kard nélkül meghódítja a világot s szeretettel újra szüli az embert, azt aki meg van halva az életnek is, a munkának is.

Nézzétek hány ezren fetrengenek ott a napfényen az utca szennyében, a templom pitvara előtt, akik mind nyomorultak, betegek, elveszettek, mert bélpoklosok, mert guttaütöttek, mert lelkileg halottak, testileg is szenvedők. Ezeknek bátorító lélek kell. Ezek jelt kívánnak, amelyet fölismervén követhetnek. Gondoljátok meg férfiak, nők és emberek, hogy tőletek nagyon sok függ. Ne hagyjátok veszni az eltévedtet, hanem vegyétek magatok mellé és cselekedjétek úgy a miként Jézus.

Székelykeresztúri gimnáziumunk.

Ez intézetnél ez iskolai évben Sándor János érdemes igazgatónak és Gombor Sámuel derék tanárnak hosszas és becses szolgálataik után nyugalomba vonulásukkal történt nagy változás egyházunk kulturális ügyei iránt érdeklődők előtt ismeretes. Az iskolai év megnyitása folyó évi szept. 5-én a nyugalomba vonult tanárok iránt való hálás tiszteletnek és a multon épülő jövőbe helyezett teljes bizalomnak megnyilvánulása volt.

Az igazi érdem elismeréséül és méltánylásául itt közöljük Pap Mózes új igazgatónak megnyitójában a nyugalomba vonult köztisztelőben álló igazgatóra, Sándor Jánosra és Gombos Sámuel buzgó tanárra vonatkozó szavait: »Nemes ifjak, önök közül legtöbben intézetünknek, e népes családnak már egy vagy több év óta tagjai. Nézzenek szét. A családban nagy változás történt. Az igazi családapát, az érdemes ősz igazgatót, Sándor Jánost sorunkban, közöttünk hiába keresik, nem hallják e helyről, az igazgatói székéből, ahol most én állok, többé igazi atyai szívéből jövő, ékes hangon elmondott intéseit, bölcs és hasznos tanácsait, melyeknek ő mestere volt; továbbá nem látják közöttünk, itt a családban egy régi, kedves jó tanárukat, Gombos Sámuel sem. Intézetünkéből, a családból eltávoztak, nyugalomba vonultak. Az igazi érdem tiszteletet és figyelmet érdemel, szólok tehát egy keveset róluk. Sándor János és Gombos Sámuel ez intézetnek 35 éven át, sőt még még tovább voltak önzetlen, buzgó tanárai. Hazájuk, egyházuk és a székely nép iránt való forró szeretetük lelkesítette folyvást tanári kötelességeik pontos és hűséges teljesítésében. Pályájuk iránt való meleg szeretetet és ifjú lelkesedést hoztak volt ez intézetbe ezelőtt 35 évvel és e

lelkesedésükben végig kitartottak, 35 év múltán is e lelkesedéssel távoztak el. Mindkettőnek egyéni sajátosága a szeplőtelen becsületességben, határozottságban, nemes egyszerűségben domborodott ki. Ily szép tulajdonságaikkal érdemelték meg nagyszámú tanítványaiknak hozzájuk való törhetetlen ragaszkodását, tiszteletét, háláját. Szerencsésen tudta mindkettő kiváló egyéniségét a tanításba is belevinni. Egyéni sajátosságai megannyi támpontul szolgáltak tanítványaiknak a tanulásban és tudásban.

Sándor János tudása, kiváló egyéni sajátosságai teljes mértékben érvényre 30 évi buzgó igazgatói működése alatt jutottak. Régi és új tanítványok sohasem feledik Sándor János igazgatónak fegyelmet parancsoló modorát, megjelenését, bölcs mondásait, humorral teljes szellemességét.

Gombos Sámuel tanár pedig tanári kiválóságát gimnáziumi buzgó pénztárnoki működésével tetézte. Nemes ifjak, ismerik önök őt e tevékenységében is. E tevékenységéből a tanítványok hosszú sorának kedves emléke lehet mindig egyebek közt, hogy hozzá vonultak hónaponként seregesen a jóltevők adományaiból kikapandó segélyért, jutalomért.

Sándor János igazgatóval és Gombos Sámuel tanárral, a régi gárdának két kiváló tagja vonult ki e gimnáziumból, e népes családból. Ez intézetnél hosszú időt töltöttek el ők jó és balsorsban, de sokkal többet bal, mint jó sorsban, sokszor megharcoltak ez intézet jövőjéért. Ez intézet haladásában, fejlődésében, szép jövőjében nekik nagy részük van. Az őstől ültetett csemetét nagy gonddal ápolták, véstől vihartól elszántan oltalmazták, a csemete szépen fejlődött, nemes ágakat hajtott, lombokat fakasztott, törzse egyre izmosabb, koronája terebélyesebb lesz, hazának, egyháznak gazdagabban terem, talaja szilárd, fejlődése biztos és folytonos. Nemsokára e helyen a Múzsáknak diszes palota épül, az intézet teljes lesz. A nemes egyszerűség talán elvonul e helyről, de a jelen és jövő emberei ne feledjenek, tisztelettel emlékezzenek. Sándor János igazgatót és Gombos Sámuel tanárt nyugalmukban is tiszteljük, szeressék, nevüket majd az utókornak is tisztelten hagyják hátra. Nemes ifjak, mindezek után velem és tanártársaimmal egy szívről és együttes érzéssel forrón óhajtsák, hogy Sándor János nyugalomba vonult igazgatót és Gombos Sámuel nyugalomba vonult tanárt a jóságos Isten sokáig éltesse és biztosítsuk mi őket nyugalomukban is tiszteletünkről, szeretetünkről,«

Irodalom.

Murányi Farkas Sándor költeményei.

Az *Unitárius Közlöny* olvasóinak nem szükséges bemutatni *Murányi Farkas* Sándort, a költőt. Sok szép költeményében gyönyörködtek e lapok hasábjain és a Dávid Ferenc-Egylet felolvasásain. Egy vallásához hűen ragaszkodó, minden szépért, jóért egyaránt rajongó lelket tártak fel e költemények. S elárulták mindenkifölött az — igazi költőt. E költeményeket és a régebben írtak közül is egy jó csomót, egész bokrétára valót, összegyűjtötték az unitárius papnövendékek és egy csinos kötetben kiadták.

Ötven esztendő költői termékeit így együtt olvasgatva, lehetetlen elismeréssel nem adózni a költőnek, ki minden versével arról tesz tanúságot, hogy nemes eszmények éltek lelkében egész életén át.

Ezekről zengenek költeményei: Istenről, ki iránt benső hódolattal viseltetik (*Bizzatok, bizzatok! A mi örök tűzünk*); a hazáról, melyért ifjan szenvedett s melyért lángolni meg nem szűnt soha (*Uj ezerév hajnalán*); vallásunkról, melynek alapítóját és kiváló jeleseit ódai szárnyalással ünnepli (*Dávid F. emlékezete, Berde Mózsza, Üdvözet*). A szerelem az ő lantján is megszólal, de úgy látszik, nagyobb volt a fájdalma, mint a boldogsága. Ápolja szívében a barátságot is s több szép versben énekl meg. Mindezen költeményeiben az érzelmek szelid merengéssel jutnak kifejezésre. A szenvedély erejét ritkán látjuk, bár ezt is ki tudja fejezni. Ám ott inkább érezzük szavának igazságát, ahol a lelkén előmlő mélabút énekl meg. Sok csapás sujtotta életében, de megtanulta, hogy bölcs megnyugvással viselje el őket. Ebből az igazi megnyugvásból fakad életfelfogása, melyet oly szépen fejez ki:

Hosszú, nagy útát hagyva hátra;
 Sebzett tövisek sokasága.
 . . . De nem nyílik panaszra ajkam,
 Egy-egy virág is nyílt utamban.
 Korán . . . későn . . . egy-egy virág —
 Mutatta, hogy szép e világ.

A nemes érzelmek mellett lépten-nyomon nagy gondolataival is gyönyörködtet a költő s ezekben is, mint mindenhol, könnyedén tudja kifejezni a mondanivalóját és verselése is kedvesen hangzik. Ime, az egyszerűség és a mély érzés mily igazán költőivé teszi e kis költeményt:

Elmerengve nézem
 A nap hanyatlását,

S hallgatom . . . hallgatom
Szívem dobogását.

Az én életnapom
Vajjon mikor megy le? . . .
Úgy szeretném, ha már
El lennék temetve!

Murányi Farkas költeményei valóban megérdemlik, hogy minél szélesebb körben elterjedjenek. A költő késő őszi virágának nevezi könyvét; de e virágon ott ragyog a szép őszi nap sugara, mely fényt áraszt reá és enyhe meleget, édes derűt érteszt a lélekben. Ajánljuk olvasóink figyelmébe. A kötet kiállítása oly díszes, hogy ajándéknak is kiválóan alkalmas. Ára pedig csak 3 korona.

(K. E.)

EGYELETI ÉLET ÉS MUNKÁSSÁG.

Az egylet pénztárába f. év október 22-től nov. 27-ig rendes tagsági díjat fizettek: Szatmári Mózes Szind 890—894-re, Vass Gergely Brassó 903—906-ra, Csifó Salamon, Csifó Salamonné Kolozsvár 907-re, Török Ákos Cscekefalva 906—907-re, Bardóc Gyula Kézdivásárhely 907-re, dr. Költő Gábor Kolozsvár 905-re.

Előfizetői díjat fizetett Komjászegi Pál Aranyosrákos 907-re.

A küüllőköri fiókegylet pénztárába fizettek: Molnár János Ádamos 905—903-ra, Emke Daloskör, József Dénes, id. Miklós Sámuel, Székely Sámuel, Székely György Dombó 907-re.

A kereszturköri fiókegylet pénztárába fizettek: Göncz Jolán, Derzsi Gábor Kissolyos 905—907-re, id. Tamási József 907-re, Tarcsafalvi Izsak Kiskede 906-ra, Gálfalvi János Nagy 905—906-ra.

A felsőfehérköri fiókegylet pénztárába fizetett özv. Lánç Jánosné Homoródhévíz 906—908-ra.

Az Unitárius Közlöny költségeire ajándékoztak: Nagy Pálné Körtekapu 1 kor. Kovács Sándorné Zilah 1 kor. Szénási Ferencné Dés 60 fill. Molnár Kálmán Bordos 1 kor. dr. Pázsint Mihály Szentmihályfalva 1 kor. Gombos Sámuel Székelykeresztur 1 kor. Gálfi András Iszló 1 kor. Pap Mózes Székelykeresztur 2 kor. Pataki László Magyarsáros 1 kor. Szentiványi István Alamor 1 kor. Létay Domokos Sinfalva 4 korona.

A persely-alapba ajándékoztak: id. Daniel Gábor Kisgyörgy Sándor Vargyas 1—1 kor. Gombos Sámuel Székelykeresztur 4 kor. Fogadják az egylet köszönetét. Kolozsvár, 1907. nov. 27-én Gálfi Lőrinc pénztárnok.

Sokan vannak elmaradva a tagdíj befizetésével. 2000 koronán jóval felül van a D. F. E. pénztár *hátralék követelése*. Kérünk mindenkit aki az 1907. év folyamán nem fizetett, egyenlítse ki tartozását azonnal. Az egyleti nyugtázásban pontosan meg van jelölve ki melyik évre fizetett.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI MOZGALMAK.

Dávid Ferenc halálának emlékeztére az unitár. papnövendékek önképzőköre nov. 24-ikén díszgyűlést rendezett. Ez alkalomból az unitárius kollegium dísztermét a Főtanácsra egybegyűlt tanácsosok és a nagyközönség zsúfolásig megtöltötték. A műsort a papnövendékek dalárdája szép énekével kezdette meg. Ezután *Győrfi István* III. év. papnöv. mondott szépen átgondolt, szívhez szóló imát. A díszgyűlést *Taar Géza* IV. év. papnöv., önk. köri elnök talpraesett beszéddel nyitotta meg. »Emlékezzünk Dávid Ferencre — ugymond — nem mintha a tiszta igazság birtokosa volna, hanem, mert önzetlenül, tiszta jellemmel a tiszta igazságra törekedett.« Az elnöki megnyitó után *Sámi Erzsike* IV. év. kép. növ. kellemes és kedves szavalata gyönyörködtetett. Nem hagyhatom szó nélkül az 5. pont elmaradását sem. Zsigmond Ferenc zenetanár ismeretlen okokból — nagy sajnálatunkra — nem énekelt. *Dr. Boros György* theol. tanár lendületes és tartalmas felolvasásában előnkbe állította a maga nehézségeivel a XVI. századot, melyből Dávid Ferenc erős akarattal, bizó lélekkel, mint egy próféta emelkedett ki. Különösen érdekes volt az a része, hol Dávid Ferencet a hitviták között mutatja be A közönség nagy érdeklődéssel hallgatta végig a ranúlságos felolvasást. A díszgyűlés egyik kiemelkedő pontja volt a *Taar Erzsike* k. a. zongorajátéka. A kisasszonyt a hallgatóság hatalmas tapsviharban részesítette. *Útő Lajos* IV. év. papnöv. mélyen átértzett, lelkes szavatalával dícséretre méltó munkát végzett. A papnövendékek énekkara énekelte *Iszlai Márton* énektanár egy újabb kompositióját. *Iszlai* tanár ur mind-egyre meglepi a közönséget egy-egy szép, igazán szakértelemre valló darabbal. A közönség ez alkalommal is hatalmas éljenzésben és tapsban részesítette a szerzőt. Végül az elnök bezárta a díszgyűlést. Általában a díszgyűlést nagyon szépen sikerültnek mondhatjuk és sok ehhez hasonlót kívántunk. *i. s.*

Az udvarhelykőri Dávid Ferenc

Egyletnek szépen összeállított műsoru gyűlése volt november 14-én Homoródszentmártonban. Homoród vidék színe-virága gyűlt itt össze, hogy gyönyörködjen a fenkölt eszmék megnyilatkozásában. Sándor Geigely lókodi lelkész áhitatos, lélekemelő imája után Sándor G. elnöki megnyitója keretében poetikus hangon szólott a szomorú őszi hangulatról; majd a nagy Dávid Ferenc emlékének szentel néhány pillanatot, megemlékezve az igazság, a lelki szabadság e nemes vértanújáról, kinek hamvai a dévai romok közt pihennek jeltelenül, de szelleme él, munkálkodik, vezet s készíti a jövődő útját. Két felolvasásban is volt alkalmá gyönyörködni a közönségnek. Egyiket *Úrmösi Sándor* »A művészet-ről«, másikat *Győrfi István* tartotta »A család, mint az erkölcsi élet alapja«-ról. Felkelt a vágy a hallgatóban szeretni a szépet, lelkesedni a művészetért, nemesíteni az ízlést; másfelől a boldog, megelégedett család meleg szeretete járta át a szíveket s ellenállhatatlan óhaj tisztának, szentnek tudni és látni az erkölcsök igaz tűzhelyét, a családot! *Győrffy Emmuska* szép szavataláról emlékezem meg még, kinek kedves, bájos alakja, dallamos hangja nagyban növelte a sikert. A szépen sikerült összejevetelt közebed zárta be *Dombi János* helybeli lelkész vendégszerető házábanál.

A görögkeleti vallás a székelység körében lassú, de állandó pusztítást végez. 26.000-re tehető g. keleti vallású székelyeink száma. Vallásuk az idegen nemzetiséghez kapcsolta, nevelésük pedig székely-magyar eredetüket elfeledteti. Ezt a tényt világította meg történelmi alapon *dr. Ferenczi Géza* orsz. képviselő, egyház főtanácsunk buzgó tagja az aradi székely-otthon generális székely-gyűlésén. Mentésre hív föl minden igaz magyart és ajánlja, hogy minden érintkezés alkalmával ápolják és ébresszék bennök a faji öntudatot. Sürgetni s mindnyájunknak sürgetni kell, hogy a görög katolikus és g. keleti magyar egyházak szerveztes-

senek és a nem — magyaroctól külön választassanak. A nagybecsű tanulmányra töhlivjuk olvasóink figyelmét.

Egyházi főtanácsi rk. gyűlés volt Kolozsvárt nov. 24-én. Nagy számmal gyűltek össze a vidéki egyháztanácsosok. Egy főtárgy volt, az egyházi pénztárnoki állás betöltése. Összesen négy folyamodó jelentkezett; dr. Kisgyörgy Lajos, Hadházi Sándor, Nagy Lajos és Fodor Máté. A Főtanács jelölő hetes bizottságot küldött ki az elnökség vezetése alatt. A bizottság mind a négy pályázót jelölte. Első helyen Hadházi Sándort, a ki az államszámviteli vizsga letételét is igazolta. Hadházinak még az az előnye is megvolt, hogy az egyház pénztárát, kezelését és szövetvényes eljárásait ismeri s őt is ismerik az összes egyháztanácsosok. Ezeknek a nagy előnyöknek tulajdonítható, hogy a beadott 71 szavazat mindenike Hadházyra esett. Gratulálunk!

Hadházy Sándor az unitárius egyház megválasztott pénztárnoka 1869. évben született, tehát még ifjú férfikorban levő ember, Kolozsvárt megyei gyámpénztárnok volt s államosítás után a pénzügyigazgatóságához beosztva szolgált, mint számellenőr. A Gazdák Hitelszövetkezetében pénztárnokiságot teljesített, de azonkívül is számos bízálni állást töltött be. Közbecsület és általános tiszteletet élvezett, ami ezuttal fényesen megnyilatkozott. Miután az elnök tudtára adta az eredményt, gyönyörű beszédben válaszolt, melyen kegyelettel emlékezett meg elődéről, Benczédi Gergelyről és kifejtette programját. Általános éljenzés és lelkesedés fogadta.

Az E. K. Tanácsból. Örömmel értesítjük olvasóinkat, hogy újévi számunkban a fennebbi cím alatt rendes rovatot kezdünk és közölni fogjuk az E. K. Tanács határozatait. Ezzel nemcsak az érdekelteknek, hanem a közügynek is szolgálatot teendünk.

A Főtanácsi bizottságot az E. Főtanács következő tanácsosokból alakította meg: Kelemen Albert, Gvidó Béla, Kozma Ferenc, Józán Miklós, dr. Ferencz József, Pataky László, Lőrinczi Dénes, dr. Ferencz Géza,

Ajtay János, póttagok: Lőrinczi István, Vári Albert, Marosi Ferenc.

Az Unitárius lelkéször a lemondás következtében megüresedett alelnöki állásra Gvidó Béla esperest, jegyzőnek Lőrinczi Dénes tordai lelkészt választotta meg. A választmány már megkezdette működését és elhatározta, hogy Dicsőszentmártonban tartja nyári közgyűlését pünköszt után. A tagokat, vagyis lelkész aflait sürgetően kéri a választmány, hogy tagdíjaikat 1904. évig visszamenőleg fizessék be az egyházköri lelkéször pénztárába, hogy az egyetemes kört illető rész ide felküldhető legyen.

Missio. Az „Unitárius Közlöny“ fölösleges példányait, már sokan följánlották a szegény elhagyott és hazulról elszakadt híveknek. Értesítjük olvasóinkat hogy sokan vannak kik éheznek és szomjuhozzák az olvasást. Segítsünk rajtuk. A Dávid Ferencz Egylet tagjait nagyon kérjük ajánlják föl lapjukat és mondják meg kinek küldjük. Kedves ajándék lesz.

Az egyházközösből eltávozott hívek gondozása ügyében Németh István torokói lelkész a lelkészöri gyűlésen indítványt terjesztett elé. A közgyűlés kimondotta, hogy minden lelkész az eltávozott hívekről külön naplót vezet, az új lakáshelyen vagy a közelben levő lelkésznek az állandó letelepülteket figyelmébe ajánlja, gondjára bízva s az ideiglenesen tartozkodókkal levelezést folytat, őket papi szeretettel ellátja tanácssal.

Dr. Engel Imre Marosvásárhely ny. tiszti-főorvosa 66 éves korában elhunyt. A köztiszteletben álló férfit neje sz. Kozma Annán kívül kiterjedt család gyászolja.

Egész évre szóló ajándékot szerezhet bárki is, rokonának vagy barátjának ha az Unitárius Közlönyre részére *előfizet*.

Berde István ny. kir. táblai bíró váratlanul elhunyt novemberben. Halála előtt két nappal kaptunk tőle levelező-lapot, melyen könyveket rendel. A nagynevű Berde Mózsza egyes ágón levő rokonai közé tartozott.

Kedves és jó ember, kitünő bíró volt. Népes család gyászolja.

A „felsőfehérkői“ D. F. E. őszi gyűlését Hévizen az unitárius templomban nov 15-én d. e. 9 órától kezdődőleg tartotta meg, ahol imát Gál Miklós datki lelkész mondott, éneket Katona Márton alsórákosi áll. isk. tanító vezetett.

Istentisztelet végeztével Osváth Gábor elnök gyűlést tartalmas beszéddel nyitotta meg, a többek közt ezt mondva: „Ha külső díszsel és pompával nem is, de bensőleg emlékezzünk meg a mi nagyjainkról.“

Péterffy Gyula vezetésével énekeltek a fiókköri dalkör.

Tompa Mihálynak „Isten akarhatja“ c. költeményét mély érzéssel Incze Zsigmondné szavalta.

Dávid Ferenczről felolvasásban érdekesen és mindvégig a figyelmet lekötve Útő Béla alsórákosi lelkész emlékezett meg. Tartalmas és jól szerkesztett felolvasását eképen fejezte be: „Ámbár a test elpusztult, de a lélek él és élni fog — s megfogya bár, de *törve nem*; bizva-bizunk egy szebb s jobb jövőben.“ Felolvasása nagy hatást keltett.

Thaly Kálmánnak „Petőfi emlékezete“ c. költeményét rátermettséggel és gyakorlottsággal Nagy Árpád úrmösi áll is. tanító szavalta.

Énekeltek a fiókköri dalkör.

Gyűlést Osváth Gábor elnök zárta be, megköszönvén szereplőknek közreműködéseiket.

Templomból kijöve az egyleti ügyek tárgyalattak.

Ezután Péterffy Gyula asztalának valánk szívesen látott vendégei. Vidám beszélgetés között az esti órákig ott is maradtunk.

Leszámítva — a zord idő miatt — néhány tag elmaradását a templomot, szép számú gyülekezett töltötte meg s így egy sikerült gyűlés emlékeivel távozzhatánk el. Nem is lehet másképp ott, ahol — bár kevesen vagyunk —

a közérdek és közjóért egyenlő akarral és egyetértve munkálkodunk.
P. Á.

A Dávid Ferencz Egylet Kolozsvárt az idén első nyilvános gyűlését november 25-én d. u. tartotta, hogy meghallgassa Józán Miklós esperesnek a bostai gyűlésről és amerikai utjáról szóló értesítését. A kollegium dísztermetelvé volt előkelő közönséggel. Ferencz József püspök úr a D. F. E. tiszt. elnöke elnökölt. Üdvözölte a közönséget és a gyűlést megnyitotta. A papnövendékek énekkara énekelte, Józán M. esperes röviden megemlékezett az oceani hajón utazó angol paptársakról. Azután élénken és vonzóan ismertette a bostoni gyűlés nagyszerű lefolyását, miről megelőző számunkban tudósított. Nagyon érdekes volt a kivándorolt magyar unitáriusok föltalalásáért tett útjai leírása. Legtöbbet a sárosiak és derzsiek közül talált meg. Chicago egyik városrészében mintegy 60 ember előtt istentiszteletet is tartott. A másfél óráig tartott élénk előadást nagy elismeréssel fogadta a közönség.

Heltai Gáspár. Borbély István tanárjelölt a kolozsvári nyomdász, híres reformator, pap és író Heltai Gáspárról tartalmaz könyvet adott ki a közelebbi napokban. Nagy szorgalommal, éles megfigyeléssel írott munka, a mely az írónak sok elismerést biztosít.

Grätz Mór Emlékezete cím alatt a kolozsvári ág. hitv. ev. egyházközösség kiadta egy kis füzetben a váratlanul elhunyt lelkész életrajzát, a temetésen elmondott imákat és beszédeket.

Ingyen küldjük meg az Unitárius Közlöny előfizetőinek és a D. F. Egylet tagjainak a következő nagybecsű füzeteket: Carpen'er ford. Józán M. Jézus az evangéliumban és a történelemben. Dr. Martineau ford. Gálfi L.: A keresztény hit öt pontja. Stopford ford. Józán M. A kereszténység és a szociális munka. Dendy ford. Ferencz József. Unitárius kereszténység és polgári kötelességeink.

UNITÁRIUS KÖZLÖNY

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTÉSÉRE

KIADJA

A DÁVID FERENCZ EGYLET.

SZERKESZTI

DR. BOROS GYÖRGY.

XX. ÉVFOLYAM.

KOLOZSVÁRT

NYOMATOTT AZ «ELLENZÉK» KÖNYVNYOMDÁJÁBAN.

1907.

I. Költemények.

	Oldal
A szolgálégény és gazdája. Ford. Pálfi Márton	18
Cifra Józsi. Tarcsafalvi Albert	25
Az élet zsoltára. Dömötör János	85
Hiszek egy....1850. Felsőbányai	114
Az én imádságomról. Tarcsafalvi Albert.....	116
Fohász. M. Májay Berta	216

II. Vallásos és erkölcsös tárgyú közlemények.

A szerkesztő asztaláról.....1, 41, 83, 97, 130, 145,	211
Kik a boldogok? Dr. Boros György	5
Szilveszter estéje. Faluvégi Áron.....	7
A tanítás titka. Kemény Gábor	22
Tizenkét ne	23
Rege. Ujvári Gyula	34
Halotti ima. Lőrinczy Dénes	42
A Messiás. Perczelné Kozma Flóra	47
Irányítani kell a kenyérkereső hiveinket. Mózes Mihály..	50
Unitárius estély Segesváron. I. György Árpád.....	52
Husvét ünnepén. Dr. Boros György	63
Pünkösöd ünnepén. Dr. Boros György	82
A vallás és az élet. Tarcsafalvi Albert	101
Az unitáriusok és más szabadvallásos gondolkozók gyű- lése Bostonban. B. Gy.	116
Az unitárius papok együtt	119
Unitárius „Van Misszio“. Kiss Sándor	122
Báró P. Horváth Kálmán elnöki megnyitója	180
Fazakas Lajos lelkész beszéde	185

Ürmösi Miklós felolvasása	187
Titkári jelentés a D. F. E. XXIII. évi működéséről.....	191
A Berde-pohár az önmegtartózkodás pohara. Dr. Boros György köszöntője.....	205
Elmélkedések a Szabad Tanítás Kongresszusáról. Perczelné Kozma Flora.....	212

III. Életrajzok és történelmiek.

Benczédi Gergely 1839—1906. Dr. Boros György	14
Benczédi Gergely temetése. Kovács K.	16
Benczédi Gergely sirja fölött. Dr. Boros Gy.....	17
Tanári ünnepély	75
Sebes Pál. Józan Miklós	79
Filep Albert	99
László Domokos B. A.	115
Filep Albert és Sikó Miklós	136
Zsinati szónokaink. Szerk.	147
A marosi unitárius egyházkör vezérei	150
A marosi egyházkör	154
A maroskör pecsétnyomói	166
Szováta fürdő képekkel	169
Fekete Gábor főgondnok. B. Gy.....	176
P. Horváth Miklós családi följegyzései. K. L.	217
Búcsúbeszéd Grátz Mór sirjánál. Dr. Boros Gy.	220

V. Vegyes tartalmú közlemények.

Árva Márton. Ajtai János	9,	26
Egyházi és iskolai mozgalmak		23
Tegyünk a nemes célért. Mózes Mihály		32
Láncrendezés a tanulók javára. Dr. Gaál Kelemen 21, 33, 51		100
Jelenet.....		34
Arany szabályok. Tarcsafalvi Albert		43
A tea-estély. Faluvégi Áron		48
Levél Angliából. Raffay Károly.....		56

Egy régi tanító leveléből	57	
A Dávid Ferenc-Egyletből.....	58, 74, 113	123
Irodalom	58, 92, 110, 139	222
A pirostojás. Faluvégi Áron		54
Levél székely atyámfiaihoz. Dr. Boros György		67
A pap áldása. B. Gy.		72
A székelyudvarhelyi templom. Vári Albert		74
A vasárnapi iskola. Kiss Sándor		85
A budapesti D. F. E. záró felolvasó ülése. P. K. F.		89
A székelyekért, Dr. Nagy György		90
Oxford tavasszal. Raffay Károly		105
A beszédek hosszúsága. Fazakas L.		132
Az udvarhelyi unitárius egyházkör....Dr.....		135
Ev. lelkész adománya az unitárius kollégiumnak		139
Papi beiktatás. Jelenvolt.....		141
Levél a bekecsalyi unitárius székely atyafiakhoz Adorján D.		170
A D. F. E. XXXIII-ik közgyűlése Csókfalván		177
A fiók-egyletek		195
A csókfalvi unitárius zsinat emlékei		198
A küüllőkör Felügyelő gondnokai G. B.		201
Levelek Amerikából. I. Kiss S. II. Józan Miklós		217
Egyleti élet és munkásság 24, 39, 59, 76, 92, 111, 125, 173		225
Egyházi és iskolai mozgalmak.... 24, 37, 60, 77, 94, 112		126
	141, 208	225

Szerkesztői üzenetek a füzetek végén.
